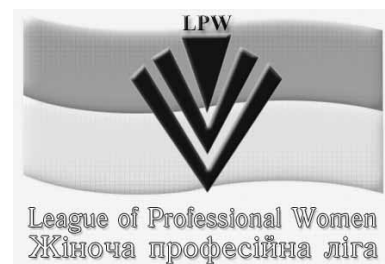

О.О. Лазоренко

Освіта для підвищення якості життя: аналітична довідка щодо розробки стратегії навчання дорослих

На прикладі Полтавської області

ЗМІСТ

Вступ	3
Неформальна освіта для дорослих в Україні та ЄС.....	3
Соціально вразливі групи та неформальне навчання	4
Полтавська область: факти та цифри	6
Загальна ситуація з освітою дорослих у Полтавській області.....	7
Навчальні заходи для соціально вразливих та маргінальних груп: освітні потреби.....	8
Алгоритм розробки освітньої /просвітницької програми.....	9
Пріоритетна навчальна тематика для цільових груп у Полтавській області	10
Ключові професійні навички та компетенції для цільових груп.....	11
Висновки та рекомендації	12
Додаток 1. Глосарій термінів.....	13
Додаток 2. Таблиця: Експерти, які брали участь у дослідженні освітніх потреб дорослих, що належать до соціально вразливих та маргіналізованих груп у Полтавській та Львівській областях.....	14

Вступ

Розвиток ринку освітніх послуг для дорослих є вагомим фактором для становлення системи навчання впродовж життя (Life Long Learning) як у Полтавській області¹, так і у всій країні. Вхідження України у Європейській освітній простір вимагає врахування усіх складових системи пожиттєвого навчання. Така система складається з таких сегментів: формальної освіти (шкільна, професійно-технічна або вища), післядипломного і корпоративного навчання та неформальної і спонтанної освіти дорослих² (Adult Education). Неформальна освіта – це навчальний процес, який переважно відбувається поза навчальними закладами, у межах робочого місця, у приміщеннях провайдерів такої освіти або вдома, немає визначених часових обмежень та не є структурованим щодо використання ресурсів. Неформальна освіта головним чином спрямована на підвищення знань та кваліфікації, на отримання нових досвідів та навичок, передбачає покращення праці, якості життя людини.

Неформальна освіта для дорослих в Україні та ЄС

Навчання для дорослої людини, отримання нею нових знань та навичок впливає на її конкурентоздатність, підвищує шанси знайти/зберегти належну роботу, захистити власні громадські та соціальні права. «Постійний процес навчання, серед іншого, дозволяє поліпшити якість життя і бідним прошаркам населення, особливо якщо людей з цього прошарку залучити до навчання»³, – зазначається в офіційному документі Європейської Комісії. Так, якщо у 2008 р. в ЄС 9,5% дорослих віком 25-64 років були охоплені різними формами неформальної освіти, ставиться за мету досягти у середньому 12,5% населення у країнах Євросоюзу.⁴ На жаль, в Україні немає загальних показників охоплення різними формами навчання дорослого населення. До певної міри таким індикатором можуть слугувати дані щодо перепідготовки та підвищення кваліфікації. Так загальний показник кількості людей, які пройшли перепідготовку та підвищили свою кваліфікацію, становив 292 тис. осіб у 2008 році, що значно перевищує показники попередніх років (наприклад, у 2007 році – 197 тис.). Проте, якщо ці показники порівняти з загальною кількістю підприємств, що зареєстровані у країні (1228,9 тис. станом на 1 січня 2009 р), то узагальнено вийде така пропорція: 1 співробітник на 4 підприємства. Тобто, цей показник суттєво нижчий, аніж у країнах ЄС.

За даними соціологічних досліджень, наприклад, проведених у 2010 р. за замовленням dvv international в Україні, 55,7% відсотків респондентів в Україні відповіли, що вони ніколи не відвідували короткотермінові навчальні заходи чи просвітницькі курси в різних сферах, водночас потребу у підвищенні кваліфікації, у неформальних навчальних заходах відчувають 29, 6% українських громадян. Отже, доступність освітніх послуг для дорослих, неформального навчання зокрема, є одним з засобів для подолання бідності, покращення рівня якості життя в Україні.

Рекомендації державним інституціям національного та регіонального рівнів:
Потрібно розробити та запровадити механізм моніторингу охоплення освітою дорослого населення в Україні на національному/ обласному рівнях.

Організаційно-методичні поради: *варто враховувати у процесі запровадження національної кваліфікаційної системи усі види освіти: від шкільної освіти до вищої чи академічної, від професійної середньої до неформальної освіти дорослих.*

Має сенс узгодити трактовку категорії «доросле населення». Категорія «доросле населення» в Україні, відповідно до методики обрахунку статистичних даних, потрапляє до категорії «економічно активне населення» віком 15–70 років, водночас у європейській трактовці ця категорія включає людей віком 25–64 роки

¹ Полтавська область визначена у якості пілотного регіону в рамках поточного дослідження

² Див. глосарій термінів у Додатку 1.

³ Див. «Learning for all» http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc58_en.htm

⁴ Там же.

Згідно проведених автором розвідками, до складових, які можуть згодом сформувати структуру по життєвої або безперервної освіти в країні, належать шість нижченаведених сегментів: сегмент перший – система навчання у загальноосвітніх школах (допрофесійна підготовка), в професійно-технічних і вищих учбових закладах. Сегмент другий – система післядипломного навчання, що розуміється як отримання нової кваліфікації, спеціальності або професії на основі раніше отриманої, а також поглиблення раніше отриманих професійних знань; сегмент третій – самоосвіта; сегмент четвертий – система перепідготовки персоналу, корпоративного навчання, тобто яке проводиться для співробітників всередині компанії, підприємства; сегмент п'ятий – система професійного навчання безробітних громадян за направленням служби зайнятості; сегмент шостий – неформальна освіта дорослих, яка складається з неформальної та спонтанної освіти дорослих, система якої знаходиться у процесі становлення (наприклад, передбачена проектом Закону України «Про Національну систему кваліфікацій», реєстраційний № 7215, http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=38687)

Усі складові процесу безперервної освіти повинні бути зорієнтовані на формування і збагачення знань, умінь, навичок, компетентностей для подальшого працевлаштування людини, забезпечення її конкурентоспроможності на ринку праці, продуктивної зайнятості, скорочення безробіття та подолання бідності. При цьому, навчання дорослого населення – невід'ємна, і водночас, відносно відособлена частина системи безперервної освіти.

Соціально вразливі групи та неформальне навчання

Основною цільовою групою відвідувачів курсів у Полтавській області у сферах неформальної та спонтанної освіти дорослих, яка визначена *dvv international* Ukraine, є соціально вразливі та маргіналізовані категорії українських громадян. За ознакою соціальної вразливості або незахищеності в Україні налічується 13 груп категорій⁵ громадян, повний перелік яких наводиться у Таблиці 1. Серед них – громадяни похилого віку, інваліди та члени їх сімей, сім'ї з дітьми, тимчасово непрацюючі громадяни, сільські жителі, бездомні громадяни тощо. Саме тренди їх певних освітніх потреб стали предметом дослідження, здійсненого ГО «Жіноча Професійна Ліга» у жовтні-грудні 2010 р. у Полтавській та Львівській областях.

Таблиця 1. Соціально незахищені категорії громадян в Україні, згідно чинного законодавства, у сфері соціального захисту та соціального забезпечення

№	Групи соціально незахищених категорій громадян	Склад групи
1	Громадяни похилого віку	Громадяни передпенсійного віку
		Самотні громадяни похилого віку
		Громадяни похилого віку, які не мають прав на пенсію
2	Учасники війни	Учасники війни та члени їх сімей
		Інваліди війни
		«Діти війни»
3	Жертви радянського режиму	Жертви нацистських переслідувань та члени їх сімей
		Жертви політичних репресій та члени їх сімей
		Депортовані особи, які повернулися в Україну на постійне проживання, та члени їх сімей
4	Особи, уражені ВЛЛ/СНІД	Віл-інфіковані та члени їх сімей
		Хворі на СНІД та члени їх сімей
5	Сім'ї з дітьми	Малозабезпечені сім'ї
		Сім'ї, що перебувають у складних життєвих обставинах
		Опікуни/піклувальники
		Усиновлювачі, прийомні батьки і батьки-вихователі
		Одинокі матері з дитиною
		Одинокі батьки, опікуни/піклувальники

⁵ Загалом 45 категорій громадян належать до соціально незахищених верств, згідно з діючим українськими соціальними нормами

6	Діти-сироти	Діти-сироти Діти, позбавлені батьківської опіки
7	Діти та молодь	Діти та молодь Діти з малозабезпечених сімей Учні (вихованці) шкіл
8	Постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи громадяни	Ліквідатори наслідків аварії на Чорнобильській АЕС Постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи громадяни та члени їх сімей
9	Тимчасово непрацюючі громадяни	Безробітні громадяни та їх утриманці Тимчасово непрацездатні громадяни Вагітні жінки
10	Сільські жителі та жителі гірських районів	Сільські жителі Особи, що переселилися у важко доступні сільські населені пункти Жителі гірських населених пунктів
11	Бездомні громадяни	Бездомні громадяни Безпритульні діти
12	Колишні ув'язнені	Особи, звільнені з місць позбавлення або обмеження волі Звільнені з-під варти особи
13	Особи, що не мають права на пенсію	Інваліди з дитинства Біженці Церковнослужителі та священнослужителі Жінки з почесним званням Мати-героїня

Джерело: Адаптовано О. Лазоренко з дослідження Центру Громадської експертизи. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні: реальний стан та перспективи реформування – К, 2009 та деяких законодавчих актів України, що регулюють соціальний захист осіб за ознакою соціальної незахищеності

У рамках дослідження, результати якого знайшли відображення в «Аналітичному звіті», 2010⁶, були виокремлені 4 наступні групи соціально вразливих та маргіналізованих громадян:

Цільова група 1. Особи, що мають обмежений доступ до формального ринку праці, серед яких: 1А) Безробітні в містах (включаючи безробітну молодь); 1Б) Люди з обмеженими можливостями та 1В) Сільське населення Цільова група 2. Особи старшого віку (пенсіонери): 2А) особи перед пенсійного віку у містах з професійно-технічною /вищою освітою; 2Б) особи пенсійного віку у містах з середньою освітою; 2В) особи старшого віку у сільській місцевості Цільової група 3. Люди з низьким рівнем доходу: 3 А) зайняті у соціальній бюджетній сфері (наприклад, бібліотекарі, медичні працівники); 3Б) люди з сімейними обов'язками (самотні мати/батько, працюючі особи, що мають утримувачів, багатодітні сім'ї); Цільова група 4. Маргіналізовані групи: 4А) безхатні громадяни; 4Б) мігранти; 4В) особи, що відбувають покарання / колишні ув'язнені.

Дослідження мало на меті проаналізувати стартові умови у сфері неформального навчання дорослих, сформувані базу даних провайдерів таких послуг у пілотних регіонах. Окрім цього, надати певний перелік освітніх форм та тематик, які сприяють, з точки зору експертів, підвищенню конкурентоздатності представників цільових груп на ринку праці в Полтавській та Львівській областях. Для цього були використані наступні методи:

- аналіз відповідних веб-ресурсів та оголошень провайдерів послуг ОД, що знаходяться у відкритому доступі в Інтернеті, а також бази даних, що були надані центральним офісом *dvv international* в Україні щодо у Львова та Полтави;
- анкетування представників організацій з ОД у пілотних областях (пройшло у жовтні-листопаді 2010),
- опитування експертів для оцінки потреб у навчанні цільових груп (список експертів дивитися у Додатку 2),

⁶ О. Лазоренко, Р. Колишко. «Аналітичний звіт дослідження у сфері неформальної освіти дорослих у пілотних областях в Україні: Полтавська та Львівська область» - К., 2010.

- регіональні консультації та робочі візити (жовтень та грудень 2010 р.) , а також
- аналіз офіційних вітчизняних та європейських документів, статистичних даних, інших аналітичних праць, присвячених означеній тематиці.

Полтавська область: факти та цифри

Полтавська область з загальною чисельністю населення приблизно 1,49 млн. осіб⁷ розташована у центральній частині Лівобережної України. Міське населення складає 60,4% , сільське – відповідно 39,6%. Економічно активне населення області згідно з даними Порталу «Інвестуй в Полтавщину» за 2009 р. у віці 15–70 років складало 721,0 тис. осіб, в тому числі працездатного віку – 662,1 тис. осіб.

Малюнок 1. Карта Полтавської області

Рівень економічної активності населення у віці 15–70 років складає 63,2%, у працездатному віці – 72,9%⁸. Рівень безробітного населення (за методологією МОП) у працездатному віці складає 11, 2%, показник зареєстрованого безробіття склав 5, 4% у 2009 р⁹, на 1 вересня 2010р. він зменшився і становив 2,5% населення працездатного віку (цей показник більший у сільській місцевості, аніж серед міського населення)¹⁰. Згідно з офіційною інформацією, спостерігається невідповідність попиту на робочу силу її пропозиції у професійно-кваліфікаційному та територіальному розрізі, а також невідповідність кваліфікаційного рівня пошукачів роботи вимогам працедавця. Такий дисбаланс також породжує збільшення обсягів зареєстрованого безробіття у серпні 2010р., який має місце у більшості міст та районів області. Найбільше таке зростання (на 6,9–16,6%) було в Кобеляцькому, Миргородському та Чутівському районах. Найвищий рівень зареєстрованого безробіття спостерігався в Зінківському та Семенівському районах (по 5,7%), а найнижчий – у м. Комсомольську (0,5%)¹¹.

Рекомендації Службам Занятості: потрібно проводити постійний моніторинг вакансій та кваліфікаційних вимог у різних секторах виробництва/сферах послуг, на підставі яких формувати цілі та завдання для курсів підвищення кваліфікації/ заходів короткотермінового навчання .

Організаційно-методичні поради: ситуація на ринку праці для фахівців з відповідною кваліфікацією та некваліфікованих працівників суттєво відмінна. Враховуючи низькі ставки щодо оплати праці для роботодавців, спостерігається певний надлишок робочої сили у сегменті низько кваліфікованої праці.

⁷ Джерело: <http://www.adm-pl.gov.ua/invest/ua/395.htm> (станом на 2.11.2010)

⁸ Джерело: Портал «Інвестуйте в Полтавщину» <http://www.adm-pl.gov.ua/invest/ua/388.htm>

⁹ Там же

¹⁰ Джерело: Соціально-економічне становище Полтавської області за січень–вересень 2010 року <http://www.oblrada.pl.ua/index.php?do=static&page=stat>

¹¹ Там же.

Важливим індикатором ринку праці є рівень оплати праці. У січні-червні 2010 року середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника, зайнятого в економіці Полтавської області, становила 1966 грн.¹², що у 2,2 рази більше законодавчо встановленого рівня мінімальної заробітної плати та величини прожиткового мінімуму для працездатної особи (884,0 грн.), у той же час це нижче на 232 гривні 46 копійок відносно середньої зарплати за цей же період в цілому по країні (2198 гривень 46 копійок станом на червень 2010) У продовж літа цей показник зріс, і середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників склала 2018 грн.¹³

Загальна ситуація з освітою дорослих у Полтавській області.

Регіональна оцінка охоплення дорослого населення Полтавської області процесом навчання викликає певні проблеми. Проведений аналіз свідчить про недостатню розвинутість в Україні ринку освітніх послуг для дорослих, відсутність системності та взаємозв'язку поміж різними сегментами безперервної освіти, відсутністю окремої статистичної бази щодо освіти дорослих.

Зазначимо, що у процесі анкетування постачальників послуг для дорослих у Полтавській області та відповідного Інтернет пошуку¹⁴, було визначено 26 закладів (по двох областях загально 55), у фокусі роботи яких знаходяться послуги з неформальної освіти дорослих. До таких провайдерів послуг, які представлені у базі даних дослідження, в області відносяться:

- 2 вищі учбові заклади, які надають послуги для населення та провадять курси з підвищення кваліфікації (наприклад, для працюючих у соціальній бюджетній сфері (ЗА)
- 2 заклади зорієнтовані на продовження професійної освіти;
- спеціалізовані учбові центри служб зайнятості (у дослідженні вказаний 1 обласний центр, який організовує семінари та «круглі столи» з такої тематики: навчання гончарній справі безробітних, розвиток традиційного ремісництва, «як розпочати власний бізнес», з гендерних питань тощо);
- 2 комерційні організації, які мають тренінгові та науково-методичні центри (наприклад, проводять навчання безробітних, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітників тощо);
- 19 недержавних некомерційних організацій, до кола яких належать громадські організації, благодійні фонди тощо¹⁵.

Таким чином, найбільшою групою серед постачальників неформальних освітніх послуг для дорослих у Полтавській області є недержавні некомерційні організації, які зареєстровані у якості громадських організацій, міжнародних та українських благодійних фондів, центрів тощо.

Основними цільовими групами, для яких надають послуги провайдери у Полтавській області у період моніторингу (жовтень – листопад 2010) стали представники усіх 4-х цільових груп. Але тільки декілька постачальників послуг серед недержавних некомерційних організацій працюють з цільовою групою 2В – «особи старшого віку у сільській місцевості» та з усією цільовою групою – 4«Маргіналізовані групи», до якої входять 4А «безхатні громадяни», 4Б «мігранти», 4В «особи, що відбувають покарання/колишні ув'язнені».

Отже, основними формами освітніх послуг, які пропонуються провайдерами у Полтавській області для цільових груп, є: семінари (найвища кількість позначень), «круглі столи», курси підвищення кваліфікації, дистанційні курси, короткотермінові курси, консультації, тренінги.

¹² Там же.

¹³ Джерело: Соціально-економічне становище Полтавської області за січень–вересень 2010 року <http://www.oblrada.pl.ua/index.php?do=static&page=stat>

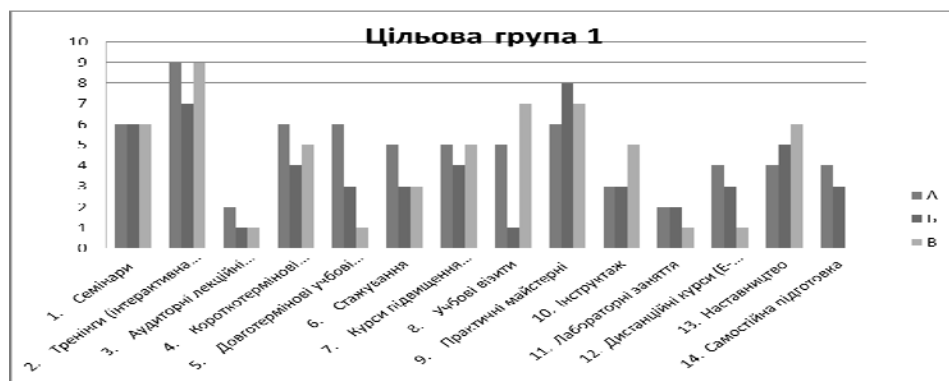
¹⁴ Див. О. Лазоренко, Р. Колишко. «Аналітичний звіт дослідження у сфері неформальної освіти дорослих у пілотних областях в Україні: Полтавська та Львівська область» -К., 2010.

¹⁵ Див. Додаток 5 та 6. Бази даних постачальників послуг... // О. Лазоренко, Р. Колишко. «Аналітичний звіт дослідження у сфері неформальної освіти дорослих у пілотних областях в Україні: Полтавська та Львівська область» -К., 2010.

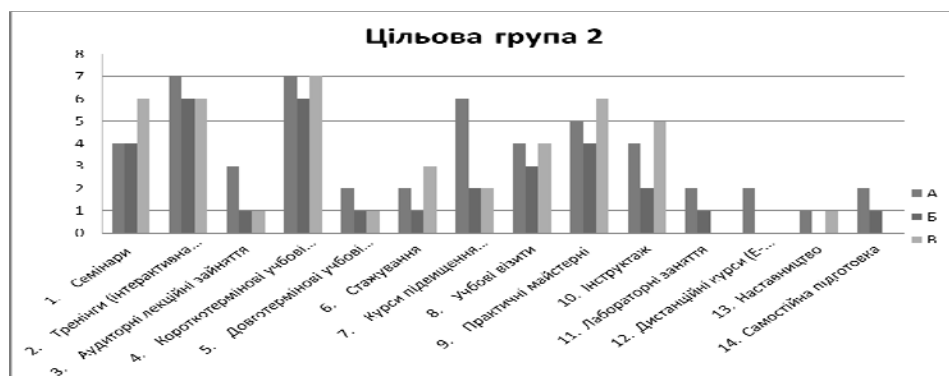
Навчальні заходи для соціально вразливих та маргінальних груп: освітні потреби

Форми проведення освітніх заходів

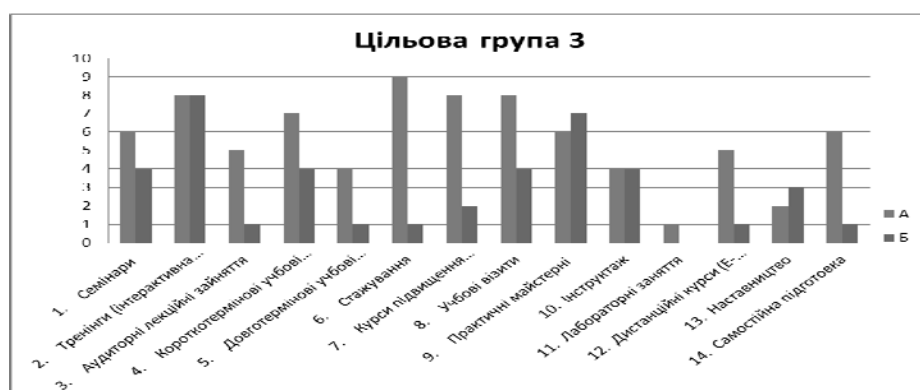
З точки зору експертів, найбільшу ефективність дають нижченаведені освітні та просвітницькі форми освіти дорослих. Розглянемо ситуацію для кожної цільової групи окремо. Для цільової групи 1 «*Особи, що мають обмежений доступ до формального ринку праці*» – це тренінги, семінари, аудиторні лекційні заняття, практичні майстерні, короткотермінові курси тощо.

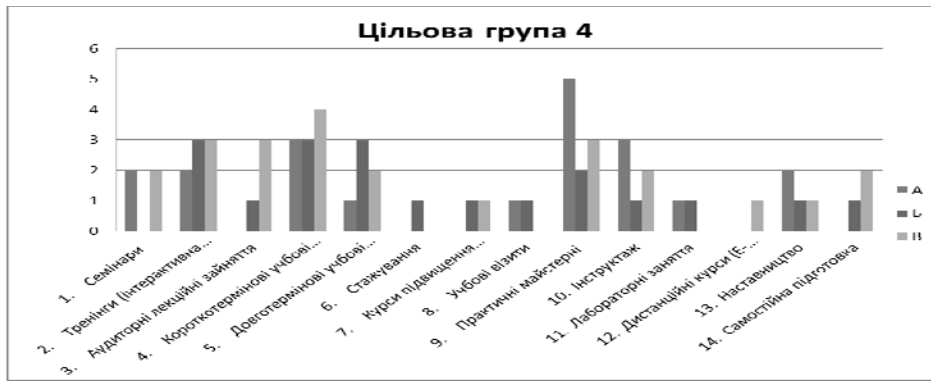
Для цільової групи 2 «*Особи старшого віку*» – це тренінги, короткотермінові учбові програми, семінари, практичні майстерні, курси підвищення кваліфікації, інструктаж тощо.

Для цільової групи 3 «*Люди з низьким рівнем доходу*» були визначені – тренінги, короткотермінові учбові програми, семінари, стажування, курси підвищення кваліфікації, учбові візити, практичні майстерні, самостійна робота тощо.

І нарешті, для цільової групи 4 «*Маргіналізовані групи*» – практичні майстерні, короткотермінові курси, інструктаж, аудиторні лекційні заняття тощо.

Отже, при визначенні потреб у навчанні дорослих потрібно визначити адекватні форми і методи подачі знань та інформації щодо певної цільової групи, їх очікуванням під час відвідування курсів підвищення кваліфікації, семінарів та інших заходів у сфері неформальної освіти дорослих: наприклад, для безробітних проводити заняття у формі тренінгів, для людей похилого віку – у формі короткотермінових курсів, для маргіналізованих груп – у формі практичних майстерень.

***Рекомендації провайдером освітніх послуг:** при розробці освітніх програм потрібно враховувати потреби цільової групи у формі подачі інформації/ матеріалу. Навчання дорослих сьогодні – це використання сучасних методик і динамічних інструментів для їхнього найбільш активнішого включення у сам процес навчання. Наукові дослідження довели, що дорослі найбільше вчать через порівняння власного досвіду з новими поглядами і знаннями. При цьому фронтальні методи подачі інформації зжили себе, потрібно інтерактивні формати, які викликають живий інтерес і активізують набутий пласт досвіду дорослих учнів і учениць.*

Алгоритм розробки освітньої /просвітницької програми

Визначаючи інші фактори, які потрібно враховувати у процесі розробки освітньої /просвітницької програми для цільових груп, наведемо наступні:

- стратегічні¹⁶ пріоритети розвитку на певний період (наприклад, для місцевої громади, організації, підприємства тощо);
- ефективність витрат: при визначенні пріоритетів у навчанні необхідно співставляти витрати на навчання та його результативність (за умови, якщо результативність піддається кількісній оцінці, це є нескладно ; проте досягти цього не завжди можливо, як скажімо, у програмах з сфери громадської просвіти, скажімо таких, як тренінги з розвитку толерантності у суспільстві тощо);
- наявність ресурсів (внутрішні ресурси, такі як час, фінансові ресурси, зовнішні ресурси – наявність провайдерів послуг з освіти дорослих);
- адекватність групи для навчання цілям та завданням заходу;
- очікування відвідувачів освітнього заходу;
- вимоги законодавства або фінансового гатунку.

Пріоритетна навчальна тематика для цільових груп у Полтавській області

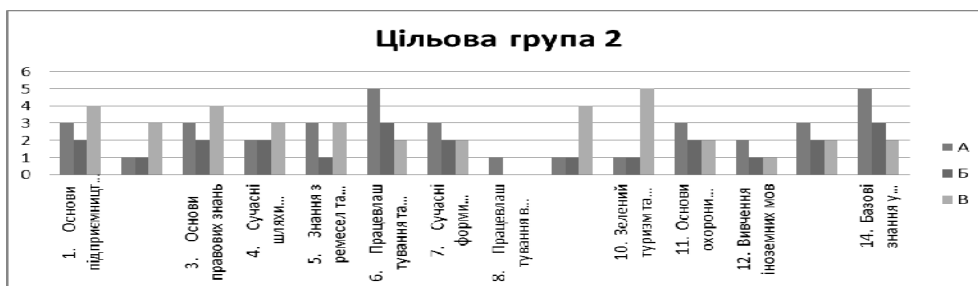
Наступним важливим фактором є вибір та визначення пріоритетної у певний період навчальної тематики для цільових груп. Експертам було поставлене питання: знань у яких сферах не вистачає особам, що належать до цільових груп, щоб стати більш конкурентними на сучасному ринку праці у Вашому регіоні?

¹⁶ Стратегія – загальний план певної діяльності, який охоплює тривалий період, спосіб досягнення складної цілі.

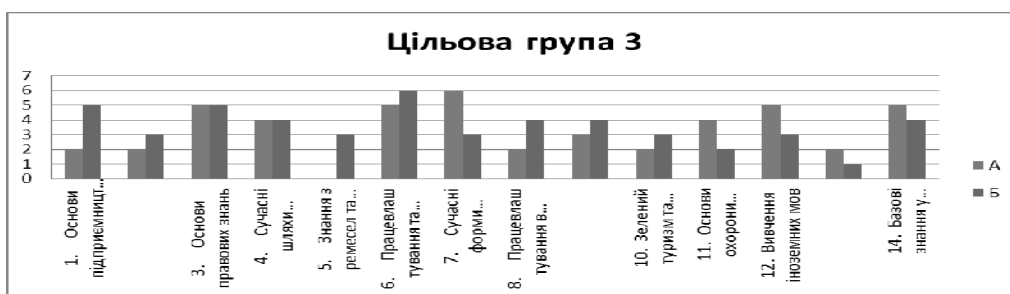
Для Полтавської області ці пріоритети розподілилися наступним чином. Для цільової групи 1 «Особи, що мають обмежений доступ до формального ринку праці» – це насамперед такі : «Основи підприємництва та започаткування власної справи»; «Основи правових знань»; «Сучасні шляхи власного репрезентування для потенційного роботодавця»; «Знання з ремесел та народних промислів»; «Працевлаштування та робота у недержавних неприбуткових організаціях»; «Базові знання з сучасних технологій», «Вивчення іноземних мов», «Основи раціонального господарювання».

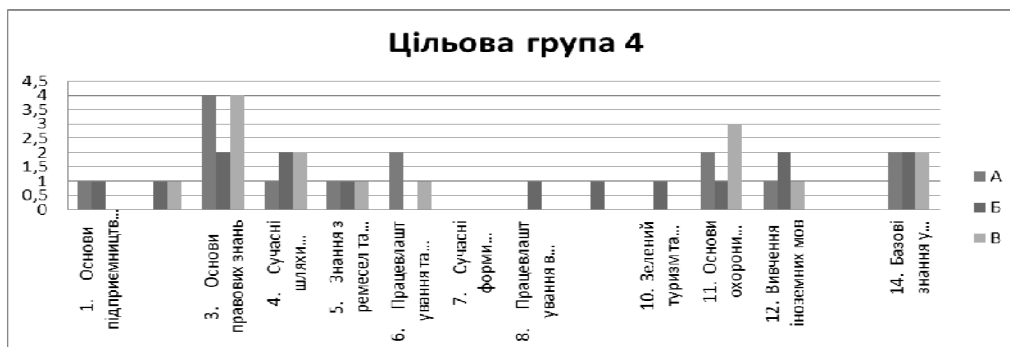
Для цільової групи 2 «Особи старшого віку» тематика заходів розподілилася наступним чином: «Працевлаштування та робота у недержавних неприбуткових організаціях»; «Базові знання з сучасних технологій»; «Основи правових знань»; «Нова парадигма старіння»; Сучасні шляхи власного репрезентування для потенційного роботодавця» тощо.

Для цільової групи 3 «Люди з низьким рівнем доходу» – це «Основи правових знань»; «Основи раціонального господарювання», «Працевлаштування та робота у недержавних неприбуткових організаціях»; «Сучасні форми просвіти дорослих», «Працевлаштування в соціальній та освітній сферах».

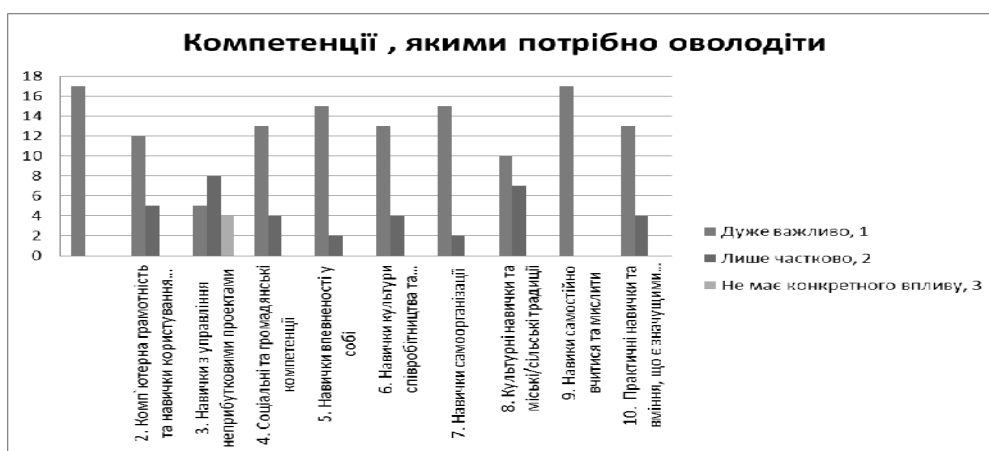

І для цільової групи 4 «Маргіналізовані групи» цей перелік пріоритетних тем для навчання виглядає ось так: «Основи правових знань», «Основи охорони здоров'я та здорового образу життя», «Базові знання з сучасних технологій»; «Працевлаштування в освітній та соціальній сферах».

Ключові професійні навички та компетенції для цільових груп.

Останнім пунктом опитування якспертів стало визначення того, «Якими компетенціями (тобто практичними навичками) потрібно оволодіти особам, які належать до цільових груп, щоб стати більш конкурентними на сучасному ринку праці – загальнонаціональному або регіональному?» Результати експертного опитування представлені на наступній схемі у графічному вигляді.

Отже, першою за значущістю стали: Комунікаційні навички: вміння спілкуватися, переконувати, вести дискусію, виступати, письмові здібності, вміння слухати; Навички самостійно вчитися та мислити. Другою компетенцією були визначені: Навички впевненості у собі; Навички самоорганізації. Третє місце посіли декілька практичних навичок: Соціальні та громадянські компетенції; Навички культури співробітництва та соціального партнерства; Практичні навички та вміння, що є значущими для ринку праці. На думку експертів, не мають конкретного впливу, навички управління неприбутковими проектами.

Висновки та рекомендації

- Доступність освітніх послуг для дорослих, неформального навчання зокрема, є одним з засобів для подолання бідності, покращення рівня якості життя в Україні, адже до категорії «бідних» може бути віднесена кожна третя сім'я в Україні за даними 2010 р.

*Потрібно розробити та запровадити механізм **моніторингу охоплення освітою дорослого населення** в Україні на національному/обласному рівнях.*

- Найбільшою групою серед постачальників неформальних освітніх послуг для дорослих у Полтавській області є недержавні некомерційні організації, які зареєстровані у якості громадських організацій, міжнародних та українських благодійних фондів, центрів тощо.
- Основними цільовими групами, для яких надають послуги провайдери у Полтавській області стали представники усіх 4-х цільових груп, вибраних для дослідження, а саме: цільова група 1. Особи, що мають обмежений доступ до формального ринку праці, серед яких: 1А) Безробітні в містах (включаючи безробітну молодь); 1Б) Люди з обмеженими можливостями та 1В) Сільське населення. Цільова група 2. Особи старшого віку (пенсіонери): 2А) особи перед пенсійного віку у містах з професійно-технічною /вищою освітою; 2Б) особи пенсійного віку у містах з середньою освітою; 2В) особи старшого віку у сільській місцевості. Цільовою група 3. Люди з низьким рівнем доходу: 3 А) зайняті у соціальній бюджетній сфері (наприклад, бібліотекарі, медичні працівники); 3Б) люди з сімейними обов'язками (самотні мати/батько, працюючі особи, що мають утримувачів, багатодітні сім'ї); Цільова група 4. Маргіналізовані групи: 4А) безхатні громадяни; 4Б) мігранти; 4В) особи, що відбувають покарання / колишні ув'язнені.
- Тільки декілька постачальників послуг серед недержавних некомерційних організацій працюють з цільовою групою 2В – «особи старшого віку у сільській місцевості» та з представниками 4 «Маргіналізовані групи», до якої входять 4А «безхатні громадяни», 4Б «мігранти», 4В «особи, що відбувають покарання/колишні ув'язнені».
- Основними формами освітніх послуг, які пропонуються провайдерами у Полтавській області, в існуючих умовах є: семінари (найвища кількість позначень), «круглі столи», курси підвищення кваліфікації, дистанційні курси, короткотермінові курси, консультації, тренінги.
- При розробці та плануванні освітніх заходів для соціально вразливих та маргіналізованих груп слід враховувати більш ефективні форми проведення (наприклад, для безробітних проводити заняття у формі тренінгів, для людей похилого віку – у формі короткотермінових курсів, для маргіналізованих груп – у формі практичних майстерень).

***Рекомендації провайдерам освітніх послуг:** при розробці освітніх програм потрібно враховувати потреби цільової групи у формі подачі інформації/ матеріалу. Навчання дорослих сьогодні – це використання сучасних методик і динамічних інструментів для їхнього найбільш активнішого включення у сам процес навчання.*

- Ключові компетенції (за вибором експертів, для цільових груп у пілотних регіонах): першою за значущістю є – комунікаційні навички: вміння спілкуватися, переконувати, вести дискусію, виступати, письмові здібності, вміння слухати; навички самостійно вчитися та мислити. Другими – були визначені: навички впевненості у собі; навички самоорганізації. Третє місце посіли декілька практичних навичок: соціальні та громадянські компетенції; навички культури співробітництва та соціального партнерства; практичні навички та вміння, що є значущими для ринку праці

Отже, при розробці стратегії для відвідувачів навчальних та просвітницьких заходів для дорослих у Полтавській області потрібно звернути увагу на:

- Планування, запровадження та імплементацію заходів для покращення якості освітніх програм через проведення спеціальних тренінгів для тренерів (ТОТ), видання методичної літератури, проведення постійних досліджень для визначення потреб цільової аудиторії та їх провайдерів, участь викладачів заходів для дорослих у стажуваннях та обмінних робочих візитах;
- Продовження фінансової підтримки заходів для дорослих з боку донорів, державних інституцій, благодійних фондів з метою забезпечення доступу до дорослої освіти людей з маргінальних верств суспільства, соціально незахищених або без базової кваліфікації;
- Враховуючи обмеженість ресурсів для проведення програм у сфері неформальної освіти дорослих, має сенс займатися покращенням співробітництва між організаціями, освітніми закладами та державними інституціями зі сфери освіти дорослих через проведення спільних проектів, обмінних візитів, збирання та видання баз даних, участі у робочих групах тощо.

Додаток 1. Глосарій термінів¹⁷

Формальне навчання – це навчальний процес, який відбувається в організованому, структурованому середовищі (наприклад, шкільна, професійно-технічна або вища освіта), і спрямовується на вивчення певних дисциплін та сфер діяльності у визначеному періоді часу, з використанням певних ресурсів. Індивід отримує офіційне свідоцтво відповідно до усталеної процедури ратифікації.

Неформальне навчання – це навчальний процес, який відбувається поза навчальними закладами, у межах робочого місця або вдома, не має визначених часових обмежень та не є структурованим відповідно до використання ресурсів. Неформальна освіта головним чином спрямована на підвищення знань та кваліфікації, на отримання нових досвідів та навичок, передбачає покращення праці, життя людини.

Спонтанне навчання – це формальне або неформальне навчання, яке індивід отримує постійно упродовж життя; це діапазон повсякденних дій та актів у культурно-освітній, пізнавальній сферах, які індивід здійснює вдома або на роботі або у соціальному середовищі.

Ключові компетентності – це сума навичок та досвідів, яким притаманні розвиток та інтегрування у сучасне освітнє поле. Європейська комісія з цього приводу визначає 8 наступних ключових компетентностей: Володіння рідною мовою; Володіння іноземними мовами; Широкі знання з математики, науки, техніки; Компетентність у цифрових технологіях; Навички до навчання (learning to learn); Компетентність громадянська, соціальна, у мультинаціональному культурному просторі; Практичність, винахідливість; Внутрішня культура.

¹⁷ При складанні глосарію були використані матеріали з European guidelines for validating non-formal and informal learning www.cedefop.europa.eu/EN/publications/5059.aspx

Додаток 2. Таблиця: Експерти*, які брали участь у дослідженні освітніх потреб дорослих, що належать до соціально вразливих та маргіналізованих груп у Полтавській та Львівській областях.

№	ППП експерта	Назва організації / Місто	Загальні напрями діяльності	Цільові групи у контексті дослідження, з якими співпрацює	Освіта загальний / Стаж роботи за ОД
1	Сорокопуд Ярослава Володимирівна	Міжнародний благодійний фонд Хайфер Прожект Інтернешнл Львів	Недержавні некомерційні організації	1В) Сільське населення 2В) особи старшого віку у сільській місцевості 3Б) люди з сімейними обов'язками	Вища освіта, 30 загальний стаж, 15 років в ОД
2	Кіященко Ганна Василівна	Полтавська філія Суспільної служби України м. Полтава	Недержавні некомерційні організації	1А) Безробітні в містах 1Б) Люди з обмеженими можливостями 2А) особи перед пенсійного віку у містах з професійно-технічною /вищою освітою 2Б) особи пенсійного віку у містах з середньою освітою 3А) зайняті у соціальній бюджетній сфері	Вища освіта, 30 загальний стаж, 9 років в ОД
3	Довганик Леся Матвіївна	Львівський обласний молодіжний центр праці	Державні структури, що надають освітні послуги	Цільова група 1. Особи, що мають обмежений доступ до формального ринку праці (повністю) Цільова група 2. Особи старшого віку (повністю) 3А) зайняті у соціальній бюджетній сфері 3Б) люди з сімейними обов'язками 4А) бездомні громадяни 4Б) мігранти	Вища освіта, 36 років загальний стаж, 12р. в ОД
4	Жук Сергій Віталійович	Благодійна асоціація „Світло надії” м. Полтава	Недержавні некомерційні організації	3А) зайняті у соціальній бюджетній сфері 4В) особи, що відбувають покарання	Вища освіта, 30 загальний стаж, 10 р. в ОД
5	Буртак Софія Григорівна	Благодійна організація Львівська Аграрна дорадча служба М. Львів	Недержавні некомерційні організації	1В) Сільське населення 2В) особи старшого віку у сільській місцевості 3А) зайняті у соціальній бюджетній сфері 3Б) люди з сімейними обов'язками	Вища освіта, загальний стаж 7 років, 6 років в ОД
6	Закревська Людмила Василівна	Громадська організація «Полтавський Бізнес-інкубатор» М.Полтава /Та Полтавська обласна громадська організація Асоціація жінок «Плеяда» м. Полтава	Заклади продовження професійної освіти/ Спеціалізовані учбові центри служб зайнятості/ Недержавні комерційні організації	1А) Безробітні в містах 1В) Сільське населення 2А) Особи перед пенсійного віку у містах з професійно-технічною / вищою освітою 2Б) особи пенсійного віку у містах з середньою освітою 3А) зайняті у соціальній бюджетній сфері 3Б) люди з сімейними обов'язками	Вища освіта, загальний стаж 36 років, 12 років в ОД
7	Матусяк Оксана Любомирівна	Благодійний фонд «Центр підтримки ініціатив» м. Львів	Недержавні некомерційні організації	1В) Сільське населення 4б) мігранти 4в) особи, що відбувають покарання	Вища освіта, 35 загальний стаж, 15 р. в ОД
8	Кузьменко Ніна Володимирівна	Регіональний фонд підтримки підприємництва по Полтавській області М.Полтава	Організація як об'єкт Інфраструктури підтримки малого та середнього бізнесу (Свідоцтво №	1А) Безробітні в містах 1В) Сільське населення 2А) особи перед пенсійного віку у містах 2В) особи старшого віку у сільській місцевості 3Б) люди з сімейними обов'язками	Вища освіта, 25 загальний стаж, 7 в ОД

№	ППП експерта	Назва організації / Місто	Загальні напрямки діяльності	Цільові групи у контексті дослідження, з якими співпрацює	Освіта загальний / Стаж роботи за ОД
			002 видане Держаним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва.)	4А) бездомні громадяни	
9	Шамота Наталія Олександрівна	Полтавська обласна благодійна організація «Реабілітаційний центр «Вихід Є!» м. Полтава	Недержавні некомерційні організації	1А) Безробітні в містах	наукове звання та вчена ступень, 5 років загальний стаж, 2 роки в ОД
10	Іваніна Тетяна Юрївна	Фонд розвитку громади «Ініціатива» М. Полтава	Недержавні некомерційні організації	1В) Сільське населення 2В) особи старшого віку у сільській місцевості 3А) зайняті у соціальній бюджетній сфері	Вища освіта, 18 років загальний стаж, 15 р. в ОД
11	Гапоник Світлана Володимирівна	Організація роботодавців Печенізького району, Харківська обл., смт. Печеніги	Недержавні некомерційні організації	2В) особи старшого віку у сільській місцевості працювали у Полтаві	Вища освіта, 9 років загальний стаж, 2 р. в ОД
12	Скарга Галина Іванівна	ВГО «Спілка сільських жінок України» Полтавська обл. м. Зіньків	Недержавні некомерційні організації	1Б) Люди з обмеженими можливостями 1В) Сільське населення 2В) особи старшого віку у сільській місцевості 3Б) люди з сімейними обов'язками	Вища освіта, 45 років загальний стаж, 5 р. в ОД
13	Кисельова Оксана Олександрівна	КМГО «Інститут Ліберального суспільства» м.Київ	Недержавні некомерційні організації	2А) особи перед пенсійного віку у містах 3А) зайняті у соціальній бюджетній сфері 3Б) люди з сімейними обов'язками 2р.працювали у Полтаві	наукове звання та вчена ступень, 29 років загальний стаж, 25 р. в ОД
14	Ковадло Галина Петрівна	Вища школа філософії при ІФ НАН України м.Київ	Заклади продовження професійної освіти	3А) зайняті у соціальній бюджетній сфері	наукове звання та вчена ступень, 28 років загальний стаж, 5 р. в ОД
15	Магдюк Лариса Борисівна	Центр гендерно-правової освіти ВГО „Українська асоціація маркетингу” м. Київ	Заклади продовження професійної освіти/ Недержавні некомерційні організації	1А) Безробітні в містах 1Б) Люди з обмеженими можливостями Цільова група 3. Люди з низьким рівнем доходу (повністю)	Вища освіта, 30 років загальний стаж, 30 р. в ОД
16	Полуйко Василь Юліанович	Західноукраїнський ресурсний центр м. Львів	Недержавні некомерційні організації	1В) Сільське населення 2В) особи старшого віку у сільській місцевості 3А) зайняті у соціальній бюджетній сфері	Вища освіта, загальний стаж 23 р., 13 років в ОД
17	Довган Левко Васильович	Західноукраїнський ресурсний центр м. Львів	Недержавні некомерційні організації	1В) Сільське населення 2В) особи старшого віку у сільській місцевості	Вища освіта, загальний стаж 17р., 10р. в ОД

* До списку експертів включені фахівці, що мешкають також у інших регіонах (наприклад, у м. Києві, Харківській області тощо), які або добре обізнані з потребами цільових груп дослідження, або безпосередньо здійснювали освітні програми для дорослих у зазначених регіонах.

О.О.Лазоренко. Освіта, для підвищення якості життя: аналітична довідка щодо розробки стратегії навчання дорослих. На прикладі Полтавської області, 2010. – 16 с.

Підготовка та публікація аналітичної довідки здійснені у рамках проекту «Вивчення та розвиток контактів для просування концепції освіти протягом всього життя в Україні», який виконується ГО «Жіноча Професійна Ліга» / NGO “League of Professional Women” (LPW), завдяки фінансовій підтримці *dvv international* Ukraine . *Зміст публікації та погляди автора не обов’язково відображають точку зору dvv international.*

Підготовлено до друку та надруковано ФО-П Пилипенко О.М. за сприяння ТОВ «Центр технічної інформації «Енергетика та електрифікація»

ISBN 978-966-8163-23-4